

אמר לו רב נחמן: בפירוש אמר שמואל, בין לעצמו בין לאחר.

אימיה דרב עמרם חסידא, הוי לה מלוגא דשטרא, לאמו של רב עמרם היתה חבילת שטרות. כי קא שכבא לפני מותה אמרה: להוי לעמרם ברי! אמרה שנותנת את השטרות לבנה, וזה מועיל באמירה גרידא, כדין מתנת שכיב מרע.⁽⁷¹⁾ לאחר מותה, אתו אחוה, באו אחיו של רב עמרם לקמיה דרב נחמן, ואמרו ליה: והא לא משך! הרי לא היה קנין משיכה על ידי רב עמרם. ואף על פי שיש תקנה של דברי שכיב מרע, הם סברו שבשטרות שונה הדין, כיון שבריא צריך קנין גדול, גם כתיבה וגם מסירה, ולכן לא תקנו בהם שדברי שכיב מרע יועילו.⁽⁷²⁾

אמר להו, רב נחמן השיב להם: דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו! תקנת דברי שכיב מרע מועילה אף במקום כתיבה ומסירה של שטר, ולכן עמרם זכה בשטרות.⁽⁷³⁾

אחתיה דרב טובי בר רב מתנה, אחותו של רב טובי, כתבתינהו לנכסה לרב טובי בר מתנה, בצפרא. הקנתה לאחיה, רב טובי, את

נכסיה בבוקר. לפניא, אתא רב אחדבוי בר רב מתנה, בערב בא אחיו לפני אחותו, בכה לה, אמר לה, בכה לפניא ואמר: השתא אמרי, מר צורבא מרבנן, כעת, שרב טובי אחי יקבל את הנכסים, יאמרו שנתת אותם דוקא לו בגלל שרק הוא תלמיד חכם, ומר, אני, רב אחדבוי, לאו צורבא מרבנן!⁽⁷⁴⁾

כתבתינהו ניהליה, היא חזרה בה מהמתנה הראשונה, ונתנה אותם לו.

אתא רב טובי לקמיה דרב נחמן.

אמר ליה: הכי אמר שמואל, כל שאילו עמד חוזר, חוזר במתנתו. ולכן היא יכולה לחזור בה, ואחיך הוא שזכה בנכסים.

אחתיה דרב יוסף, לאחות של רב יוסף הוה לה פיסקתא דפרדיסא, היה פיסת [חלקת] קרקע. כל אימת דהות חלשא, כל פעם שהיא חלתה, הוי מקניא ליה ניהליה. היתה מקנה לו.

וכי קיימא, כשעמדה מחוליה, הות הדרא קנא-ב בה, היתה חוזרת בה, כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד, חוזר.

במסירה.

73. וזה המקור של דברי הגמרא בכל מקום דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין שאף בקנין שטרות זה מועיל.

74. הקשה הקובץ שיעורים מדוע רב אחדבוי לא חשש שכעת יאמרו שהוא ת"ח ולא אחיו. ומה דעליך סני לחברך לא תעביד ותירץ שמא כיון שעל אחד ודאי יהיה לעז אמרינן שהוא קודם לחבירו ע"ש.

71. רשב"ם בד"ה הני לעמרם ברי כתב אופן נוסף, כגון שקנו מיד. ומוסיף המהרש"א שגם באופן הראשון זה היה מתנת שכיב מרע בכולה דאל"כ לא יכולה לחזור ועי' ברש"ש.

72. כך מבאר את דברי הגמרא תוס' ע"ז א בד"ה אמר אימיר ולפי הפירוש הראשון ברשב"ם שהיה עם קנין יתכן שזה לא היה משיכה אלא סתם קנין הוי חליפין ולא מועיל בשטרות. ועי' בתוס' ע"ו א ד"ה אי כרבי שהוכיח מלשון הגמרא ששטרות נקנין במשיכה ובכתיבה ולא

זימנא חדא, הלשת, פעם אחת, כשחלתה, שלחה ליה: תא קני! שלחה לרב יוסף שיבוא לקנות. שלח, לא בעינא! הוא השיב שאינו רוצה לבוא, כיון שהיא תמיד היתה חוזרת בה. שלחא ליה: תא קני כל היכא דבעית! בוא וקנה באיזה אופן שתרצה.

אזל, שיירה, וקנו מינה. הוא שייר לאחותו מקצת מהנכסים, ועשה קנין, כדי שהיא תהא מתנת שכיב מרע במקצת, כי קיימא, שהיא קיימת, וגם אם עמד, אינו חוזר.

הדרא בה, כשעמדה מחוליה, שוב חזרה בה.

אתאי לקמיא דרב נחמן, היא באה לפני רב נחמן כדי לבטל את המתנה.

שלח ליה, תא! שלח לרב דימי שיבוא. לא אתא. לא בא.

אמר, מאי אית? הא שיירה, וקני מינה! אמר רב דימי, אין לי מה לבוא ולדון, כיון שזו היתה מתנה במקצת, והיא אינה יכולה לחזור בה.

שלח ליה רב נחמן: אי לא אתית, אם לא תבוא, מחינא לך כסילוא דלא מבע דמא, אכה אותך בקוץ מכאיב, שאינו מוציא דם! והכוונה היא לנדוי.

בא רב דימי בר יוסף לדין לפני רב נחמן. אמר לחו לסהדי, שאל רב נחמן את העדים: היכי הוה מעשה? איך היה מעשה הנתינה? אמרו ליה: אמרה הכי! העדים אמרו שכך היא אמרה: ווי דקא מיתה חך איתתא! אוי לי שאני הולכת למות, ולא אראה את אחי!

אמר לחו רב נחמן: אם כן, הוה אותה אשה "מצוה מחמת מיתה", כיון שאמרה שנתנת מחמת מיתה. ומי שהוא "מצוה מחמת מיתה", חוזר אפילו במתנה במקצת.

ועתה מבארת הגמרא את הדין של מתנת שכיב מרע במקצת.

איתמר, מתנת שכיב מרע במקצת, איזה דין יש לה.

אמר רבא אמר רב נחמן: הרי היא כמתנת בריא, ובעיא קנין.

פעם אחת, אמרוה רבנן קמיא דרבא, משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן, דאמר משמיה דרב נחמן אחרת ממה שאמר רבא בשמו: הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע. יש למתנה זו גם דיני מתנת בריא וגם דיני מתנת שכיב מרע.

ומבארת הגמרא: הרי היא כמתנת בריא, שאם עמד אינו חוזר. כיון שנתן מקצת, דעתו שתחול המתנה מחיים כמו מתנת בריא.

והרי היא כמתנת שכיב מרע דלא בעיא קנין. לא צריך בה קנין, לפי שהוא שכיב מרע, לכן תקנו רבנן שיקנה בלי קנין.⁽⁷⁵⁾

אמר לחו רבא לאותם רבנן: לאו אמינא לבו, האם לא אמרתי לכם, לא תיתלו בוקי פריקי ברב נחמן! אל תאמרו בשם רב נחמן דברי הבליים! אלא, הכי אמר רב נחמן, הרי היא כמתנת בריא, ובעיא קנין. יש לה דין מתנת בריא גמורה, וצריך קנין. ולא תקנו חכמים שיכול לחזור אלא רק במתנה בכולה,

75. לפי הריטב"א שרבנן תקנו כדי שלא תטרף דעתו אפילו שנתן מקצת.

שמוכח ממנה שנותן מחמת מיתה.

שהיה קנין.

והגמרא מנסה לדחות את דברי רב נחמן שמתנת שכיב מרע במקצת צריך קנין.

איתיביה רב משרשיא לרבא: מעשה באמן של בני רובל שהיתה חולה, ואמרה תנתן "כבינת" [תכשיט] לבתי, והיא בשיווי של שנים עשר מנה, ומתה, וקיימו חכמים את דבריה לאחר מותה. ומשמע שקיימו את דבריה ולא את קנינה, ומוכח שאף במקצת לא צריך קנין.

איתיביה רבא לרב נחמן ממה ששינו במשנה: שייר קרקע כל שהוא, מתנתו קיימת, ולא יכול לחזור כשעמד מחוליו.

ומדייק רבא: מאי לאו, דלא קני מיניה, האם לא מדובר בלי קנין, אפילו שזה מתנה במקצת!?

דוחה הגמרא: התם, במצוה מחמת מיתה. שם היא הדגישה שנותנת כיון שהולכת למות, ולכן לא צריך קנין. כיון שאף זה כלול בתקנה שדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין.

דוחה רב נחמן: לא. דקנו מיניה. מדובר במשנה עם קנין.

איתיביה רבינא לרבא ממה ששינו: האומר תנו גט זה לאשתי, ושטר שחרור זה לעבדי, מי שמינה שלוחים לגרש את אשתו או לשחרר את עבדו, לא יתנו לאחר מיתה, לא יתנו את הגט או את שטר השחרור לאחר מותו, לפי שאין גט לאחר מיתה.⁽⁷⁶⁾ כיון שלאחר מיתה היא כבר לא אשתו והעבד לא עבדו. אבל אם אמר תנו מנה לפלוני, ומת, יתנו לאחר מיתה. ובפשטות זה בלי קנין, כפי שמבארת הגמרא:

אך שאל רבא: אי הכי, אם כך, אימא סיפא, יהיה קשה מהסיפא: לא שייר קרקע כל שהוא, אין מתנתו קיימת, ואם עמד יכול לחזור.

וממאי דלא קנו מיניה? מנין שלא היה קנין?

ואי דקנו מיניה, אמאי אין מתנתו קיימת? אם מדובר במשנה עם קנין, אם כן גם כשנותן את הכל לא יכול לחזור, כי היות ועשה קנין, הרי זה נחשב כמתנת בריא.

דומיא דגט, דומה לגט, מה גט, לאו בר קנין, כמו שאי אפשר לגרש אשה על ידי שמקנה לה את בגט באמצעות קנין, אלא צריך לתת

אמר ליה רב נחמן: הכי אמר שמואל, שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אף על פי שקנו מידו, אם עמד, חוזר, כמתנת שכיב מרע. והטעם, בידוע שלא היה מצוה אלא מחמת מיתה. אנן סהדי שהוא נותן רק על דעת זה שימות, ולכן, אם עמד חוזר, למרות

76. החדוש אצלנו הוא, שאף על פי שמינה שליח בחייו, בכל זאת אין גט לאחר מיתה, כיון שהאישות כבר פקעה על ידי המיתה. כך מבואר בתוד"ה תנו. והקצוה"ח סי' קפ"ח סק"ב הוכיח מכאן כשיטת הרמב"ם, שהשליח נכנס להיות

76. החדוש אצלנו הוא, שאף על פי שמינה שליח בחייו, בכל זאת אין גט לאחר מיתה, כיון שהאישות כבר פקעה על ידי המיתה. כך מבואר בתוד"ה תנו. והקצוה"ח סי' קפ"ח סק"ב הוכיח מכאן כשיטת הרמב"ם, שהשליח נכנס להיות

ואף על גב דמת, ולא חזר בו.

אבל אם מצוה מחמת מיתה, לא בעיא קנין, אפילו שנתן רק מקצת מנכסיו, והוא דמת. אבל אם עמד, חוזר! אם עמד מחוליו חוזר, ואף על גב דקנו מיניה, למרות שהיה גם קנין יכול לחזור, כיון שיש אומדנא שנתן רק על הצד שימות.

איתמר: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין קנב-א

בסוגיא הקודמת התבאר שבמתנת שכיב מרע בכולה, (78) לא צריכה קנין. ונחלקו האמוראים אם בכל זאת הוא לא הסתפק באמירה אלא הוסיף קנין, בין בשטר, בין קנין בלי שטר, האיך לפרש את כוונתו:

בי רב, תלמידי בית מדרשו של רב, משמאי רב, אמרי: ארכביה אתרי ריכשי! כוונתו לתת שני כוחות למתנה, וכפי שיבואר בהמשך.

ושמואל אמר, לא ידענא מאי ארון בה. יש לי ספק, האם כוונתו היתה להקנות באמירה, או בקנין.

ומבאר הגמרא את מחלוקתם:

את הגט ליד האשה, ורק כך היא מתגרשת. (77) אף האי נמי, דלא קנו מיניה. כך גבי נתינת המתנה מדובר שהיא היתה ללא קנין.

ומוכח מכאן, שמתנת שכיב מרע במקצת לא צריך קנין.

דוחה הגמרא: התם נמי, במצוה מחמת מיתה. ולכן אף במקצת לא צריך קנין, כיון שמוכח שנתן מחמת מיתה.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר, חולק על התרוצים שנאמרו לעיל, וסובר: מצוה מחמת מיתה בעלמא, בעיא קנין, כיון שזה היה מתנה במקצת, לא תקנו שיוכל להקנות באמירה בלבד.

וכי תניא הני מתנייתא, כל הברייתות שהוכחנו שלא צריך קנין, מדובר בהן במחלק כל נכסיו. שאמנם לא נתן לפלוני רק מנה, אבל זה רק חלק מכל הנכסים שהוא מחלק ולא משאיר לעצמו, דהוא — מתנת שכיב מרע שוויח! באופן הזה, חכמים נתנו לו דין של מתנת שכיב מרע, כיון שבסופו של דבר מחלק את כל נכסיו.

והלכתא, אבל להלכה, לא פוסקים כמותו, אלא: מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין,

77. מוכח מסוגייתנו שאי אפשר לגרש אשה על ידי הקנאת שטר הגט לאשה, מבלי לתת לה לידה [או לרשותה], וכשיטות הראשונים בהזורק עז ב, ולא כשיטת רש"י שאפשר לגרש אשה על ידי הקנאת הגט בקנין אגב, מבלי לתת את הגט בידה. ובפשטות סובר רש"י, שאפשר לגרש אף על ידי קנין אפילו שלא נתן לידה. ומיישב בקצוה"ח [רב ד], שאפילו לשיטתו של רש"י,

78. על פי הרשב"ם בכל הסוגיא שמדובר דוקא במתנה בכולה ואין הבדל אם כתב את הקנין בתוך השטר או לא בכל מקרה נחלקו רב ושמואל ובתוס' ד"ה מתנת חולק על הרשב"ם שלפי רב דוקא אם הקנין כתוב בתוך השטר אבל